

İSKELE'DEN PORT'A SAMSUN LİMANI'NIN SON 100 YILI

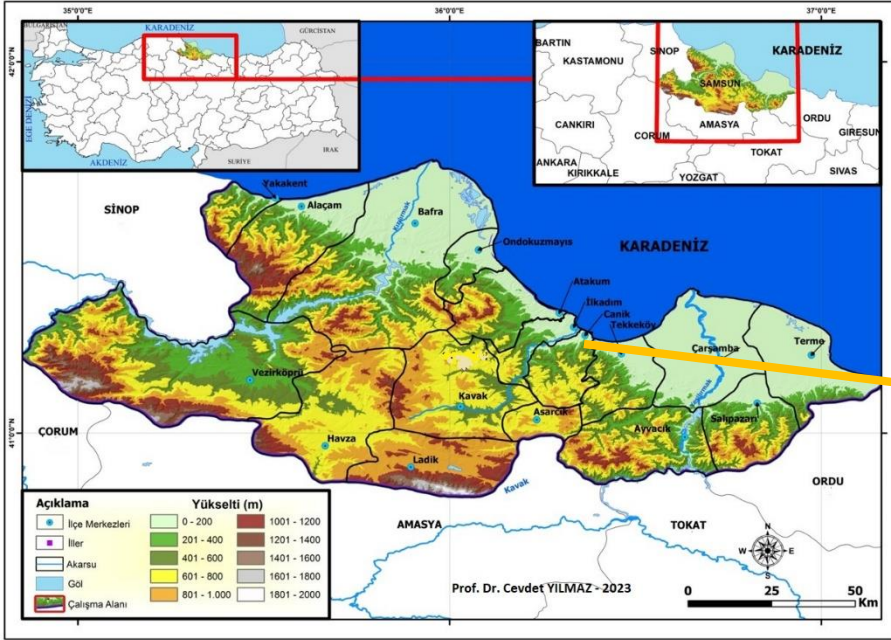
FROM ISKELE TO THE PORT LAST CENTURY OF SAMSUN PORT

Prof. Dr. Cevdet YILMAZ
19 Mayıs Üniversitesi
cyilmaz@omu.edu.tr
www.cevdetyilmaz.com.tr

GİRİŞ

Çalışmanın amacı:

Çalışmanın amacı Coğrafya biliminin temel konularından biri olan sit ve situasyon kavramlarını Samsun Limanı özelinde ele alarak bu iki kavramın günümüz şartlarında ve yeni bilimsel gelişmeler karşısındaki durumunu ortaya koymaktır.

Samsun Şehri ve Samsun Limanı'nın konumu

Çalışmanın Konusu -1

Tarihsel süreç içinde Samsun Limanı Anadolu'yu Karadeniz havzasına ve Karadeniz havzasını da Anadolu'ya bağlayan önemli bir aktarma istasyonu görevi üstlenmiştir.

Bazı dönemlerde limanın önemi artarak büyük yoğunluk yaşanırken, bazı dönemlerde de tersi olmuştur. Samsun Limanı'ndaki bu istikrarsızlığın sebebi onun kuruluş yeri (sit) ve hinterlandı (situasyonu) ile ilgilidir.

1950'li yıllarda modern liman tesisleri (mendirekler) yapılıncaya kadar limandaki faaliyetler kıyıda inşa edilmiş iskeleler üzerinden yürütülmüştür. Fırtınalı havalarda liman hizmetlerinin aksaması şehrin liman kimliğini zora sokmuş, bu durum modern liman ihtiyacını gündeme getirmiştir.

Çalışmanın Konusu -2

1963'te modern liman tesisleri faaliyete geçmiş, bu kez de Karadeniz'in karşı kıyısındaki ülkelerin dışa kapalı olması Samsun Limanı'nın hareketsiz kalmasına neden olmuştur.

1980'li yıllara gelindiğinde, şehrin denizle arasında engel oluşturduğuna inanılan liman tesislerinin artık işe yaramadığı düşüncesiyle kaldırılması düşünülmüştür. 1990'ların başında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla liman bir anda tekrar önem kazanmış, Türkiye'nin kömür ve kereste ithal limanı olmuştur. Kötü işletme gerekçesiyle zarar ettiği öne sürülen liman 2010'da özelleştirilmiştir. Liman günümüzde özel bir şirket tarafından Samsunport adıyla işletilmekte olup, ulusal ve uluslararası yoğun bir trafiğe sahiptir.

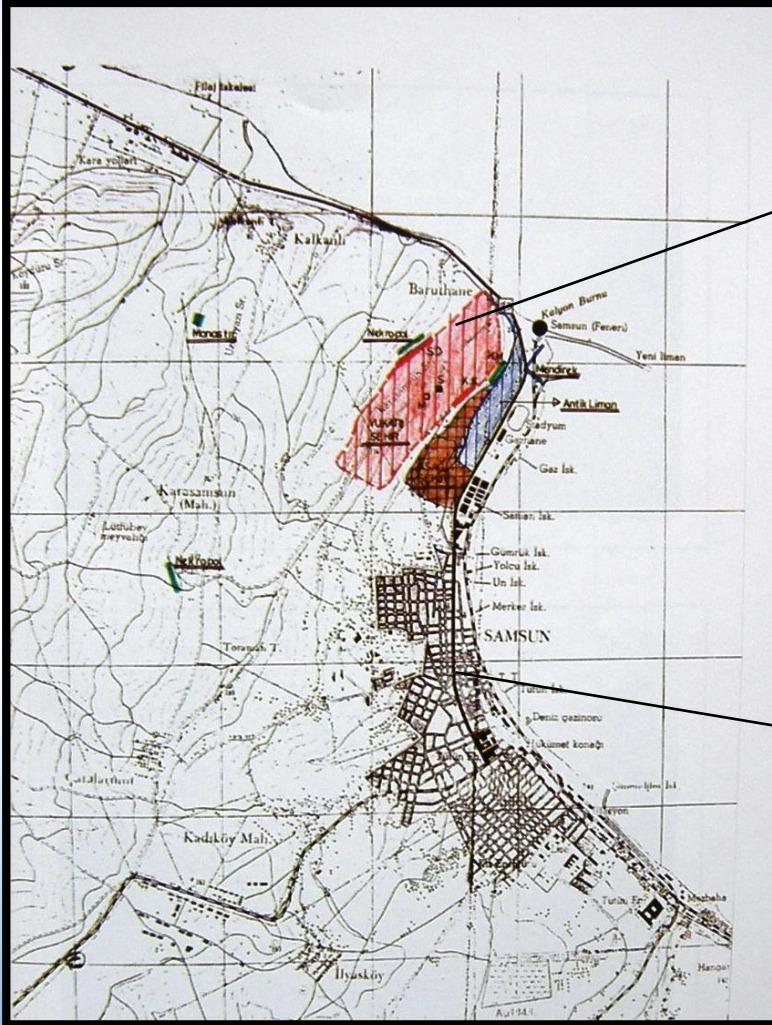
Metot

Araştırmada öncelikle Samsun Limanı'nın kuruluş ve gelişmesinde rol oynayan fiziki coğrafya şartları üzerinde durulmuştur. İkinci olarak limanın aktif ve pasif olduğu dönemlerle hinterlandı ile ilişkileri sorgulanmıştır. Son olarak ulusal ve uluslararası ilişkilerin Samsun Limanı üzerinden Samsun şehrine etkileri tespit edilmeye çalışılmıştır.

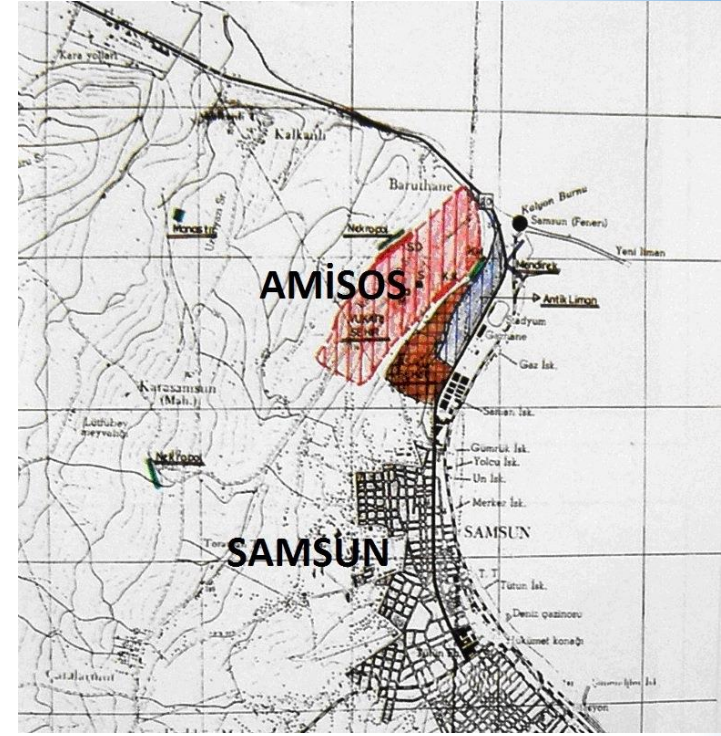
Bulgular

- Samsun şehrinin konumu ve geçmişin kısa bir özeti
- İlkçağlardan 1900'lerin başına Samsun Limanı
- Cumhuriyetin ilk yıllarında Samsun limanı (Koy ve iskeleler)
- Modern liman ihtiyacı
- Modern limanın inşası; temel atma, inşaat, hizmete açılış
- Liman'daki faaliyetler ve şehre etkisi
- Samsun ve liman ilişkisi; halkın beklentileri
- 1991, Sovyetler Birliği'nin yıkılışının limana etkisi
- Sahilimi istiyorum
- Özelleştirme / Samsunport
- ve bugün..

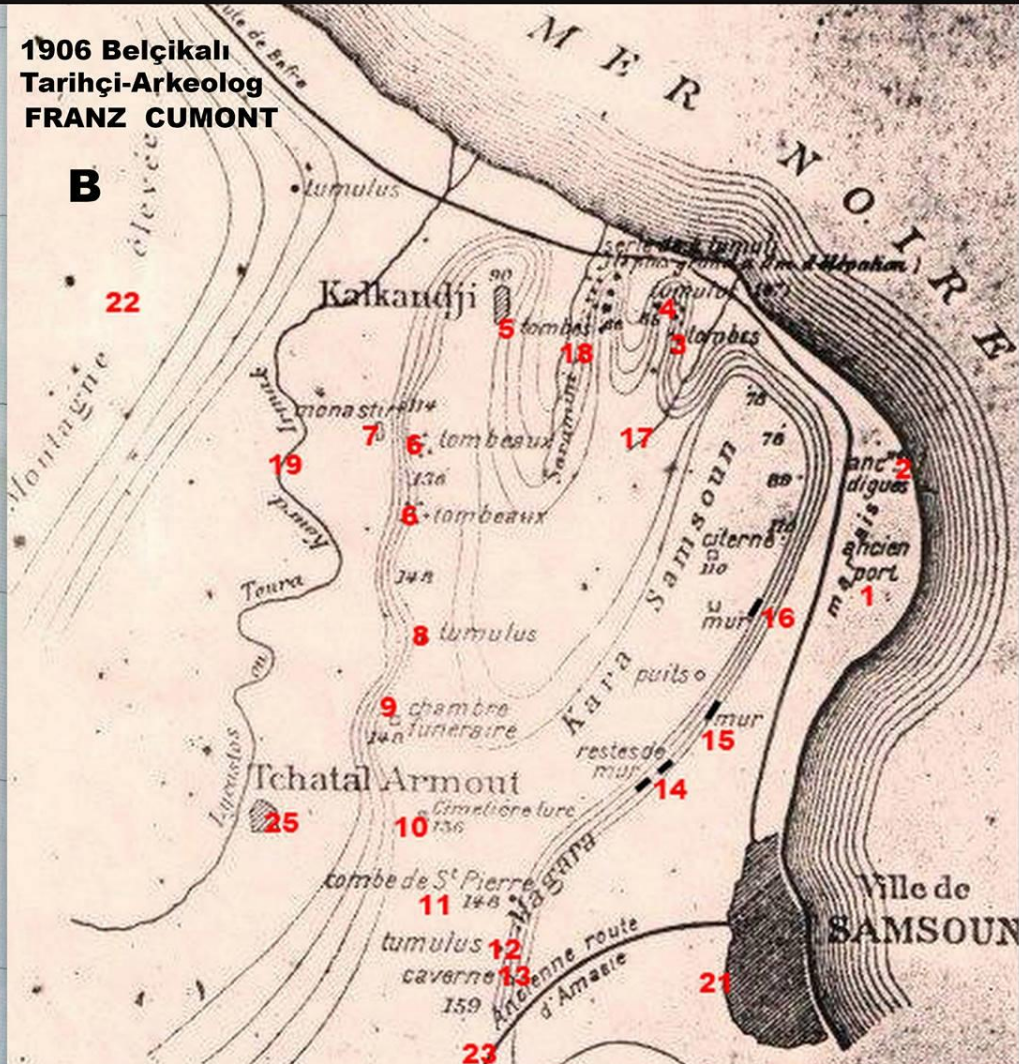
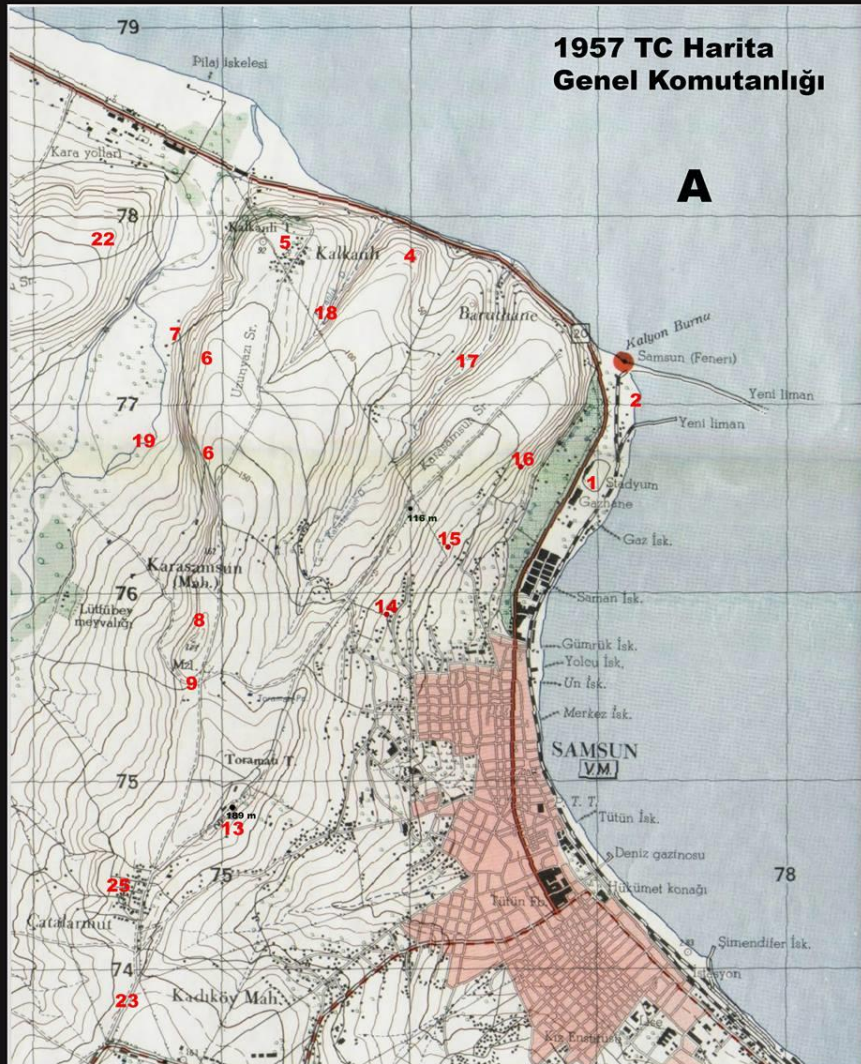
Samsun şehrinin konumu ve geçmişin kısa bir özeti.....

Samsun şehrinin konumu ve geçmişin kısa bir özeti.....

Samsun şehrinin konumu ve geçmişin kısa bir özeti.....

Samsun şehrinin konumu ve geçmişin kısa bir özeti.....

Samsun ilkçağlardan beri çeşitli mal ve hizmetlerin deniz ile kara taşıtları arasında bir aktarma istasyonudur. Bu itibarla bir **liman şehridir** ve bu nedenle güvenli bir koya sahip olmak durumundadır. Hakim rüzgar KB yönden esmektedir ve Kalyon Burnu (modern liman tesisleri yapılıncaya kadar) limandaki gemilere fırtınalı havalarda kısmi koruma sağlamıştır. İşte şehir başlangıçta **Kara Samsun** adı verilen küçük tepelik alanda kurulsa da, zaman içinde aşağı inerek, koy çevresinde gelişme göstermiştir.

Samsun Şehrinin konumu ve geęmiŐin kısa bir  zeti.....

1645 yılında Samsun'a gelen Evliya Çelebi Samsun kalesinin deniz kıyısında taŐtan yapılmış sağlam bir yapı olduğunu ve Samsun halkının gemicilik ve kendircilikle uęraŐtıęını belirtmektedir. Samsun'un lezzetli suyu olduğuna dikkat çeken elebi, evlerin kiremitli, bağlı bahçeli olduğunu, eğitim kurumlarının ise çok az. demir atılabilir nitelikte bir iskeleye sahip olduğunu olduğunu zikretmektedir.

17.Yüzyıl Osmanlı bilgini Katip elebi ise Samsun hakkında  zette; "Samsun Karadeniz kıyısında, Kefe'nin tam karşısında ünlü bir kasabadır. Şehir, güneyinde yer alan dağ silsilesinin oluŐturduęu yarım çember ile Karadeniz arasında alçak bir d zl ktedir. Eski yapı olarak bir kale ve kalenin içinde camiler, hamamlar ve arŐı vardır" demektedir.

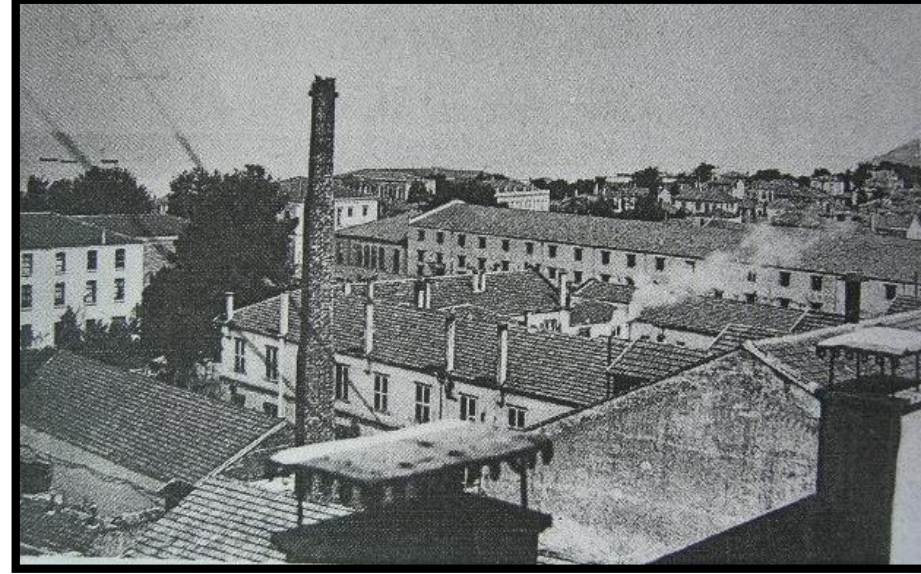
Samsun şehrinin konumu ve geçmişin kısa bir özeti.....

J. Brant'ın 1836 yılında **Samsun** kent nüfusunu 10.000 olarak vermektedir. 1850'de **Samsun**'a gelen A. D. Mordtman, şehrin havasının fena olduğunu, Türklerin merkezde, Rum ve Ermenilerin ise yarım saatlik mesafedeki yüksekçe bir yer olan Kadıköy civarında oturduklarını, şehir etrafında iki cins tütün yetiştirilip, çoğunun İstanbul'a gönderildiğini ve bu tütünlerin Rumeli tütünlerine benzemediğini ifade etmektedir.

Samsun Şehrinin konumu ve geęmiŐinin kısa bir  zeti.....

1893 yılı yaz aylarında Samsun'dan geçen V. Flottwell Şehrin nüfusunun, Türk, Frenk ve Rumlardan oluŐtuęunu, Frenklerin sahilde, Rumların tepede (Kadıköy), Türklerin ise bu iki azınlığın kaldığı yer arasında oturduklarını yazar. Ayrıca, İnhisar İdaresine ait **tütün fabrikasında** 600 iŐŐi çalıŐtıęını da kaydeder.

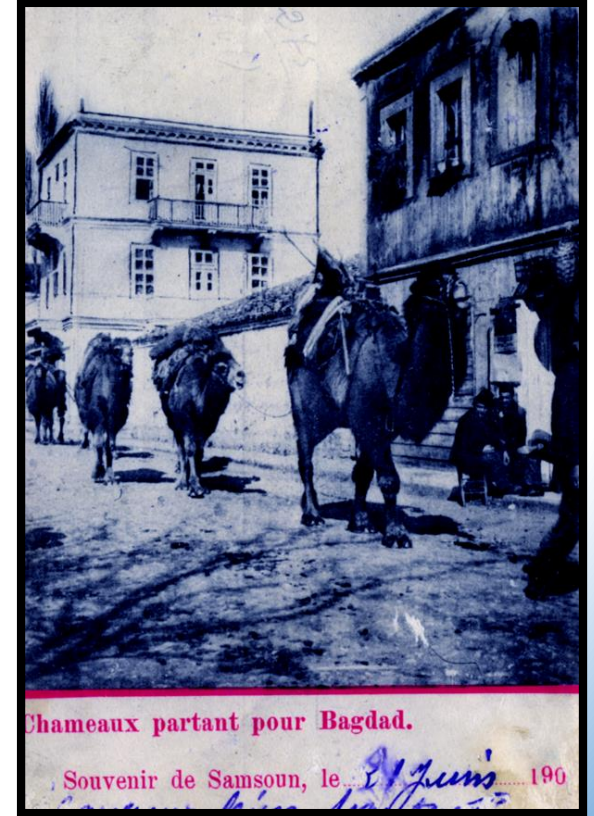
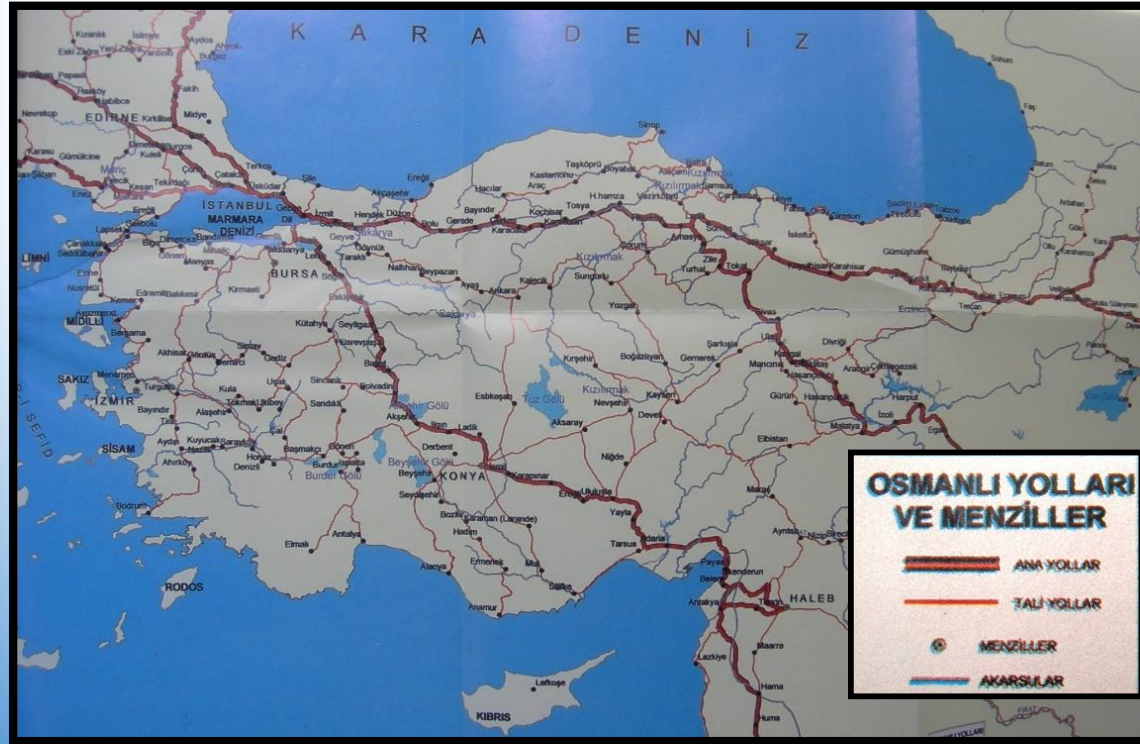

Samsun şehrinin konumu ve geçmişin kısa bir özeti.....

Bu özellikleri ile Samsun şehri;

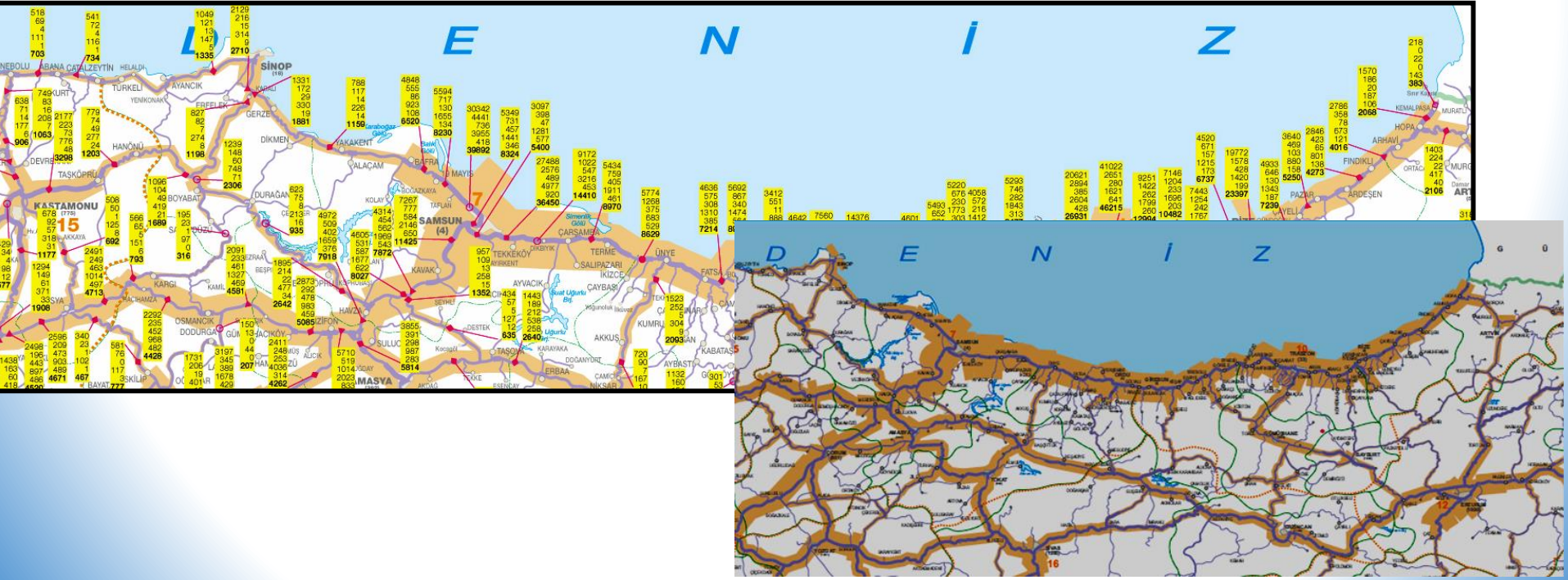
-Karadeniz kıyısında, ilkçağlardan günümüze Karadeniz'i iç bölgelere, Mezopotamya, Basra Körfezi ve Akdeniz dünyasına bağlayan yolların başlangıç noktasındadır.

-Şehir aynı zamanda, Karadeniz sıradağlarının iç bölgeler ile kıyı kuşağı arasındaki ulaşımı zorlaştırması nedeniyle, yukarıda sözü edilen bölgelerin de Karadeniz'e çıkış kapısıdır.

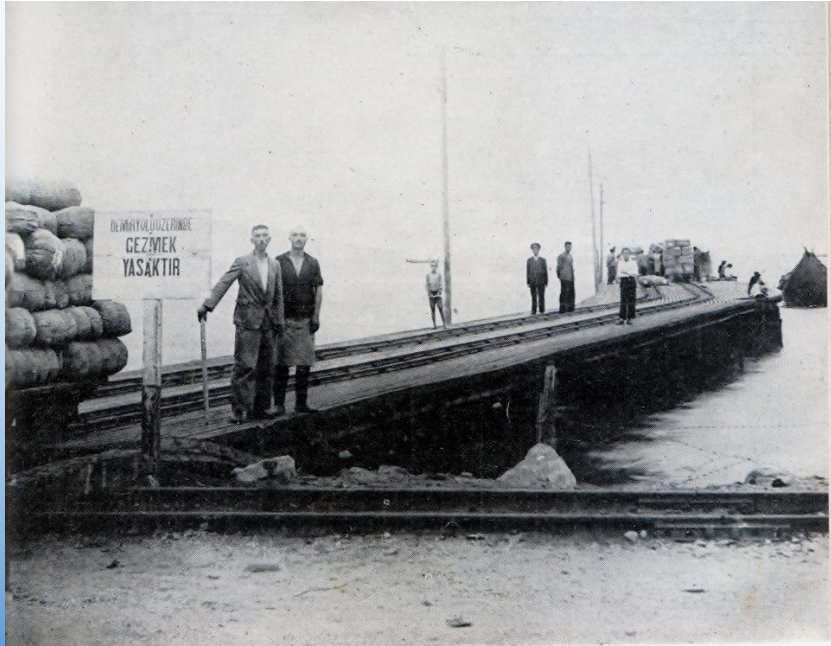
Şehrin bu önemi günümüzde de devam etmekte, Karayolları ulaşım akım haritasında da bu durum açıkça görülmektedir.

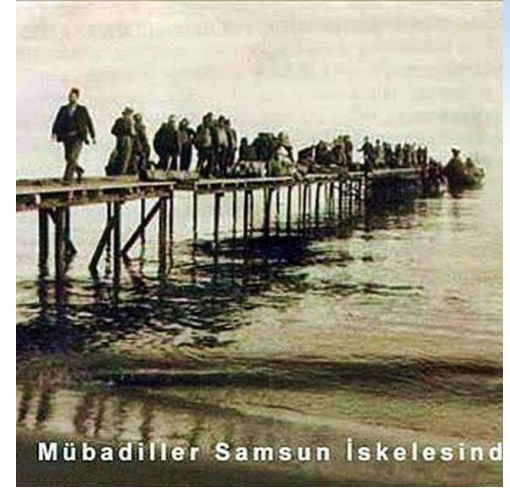
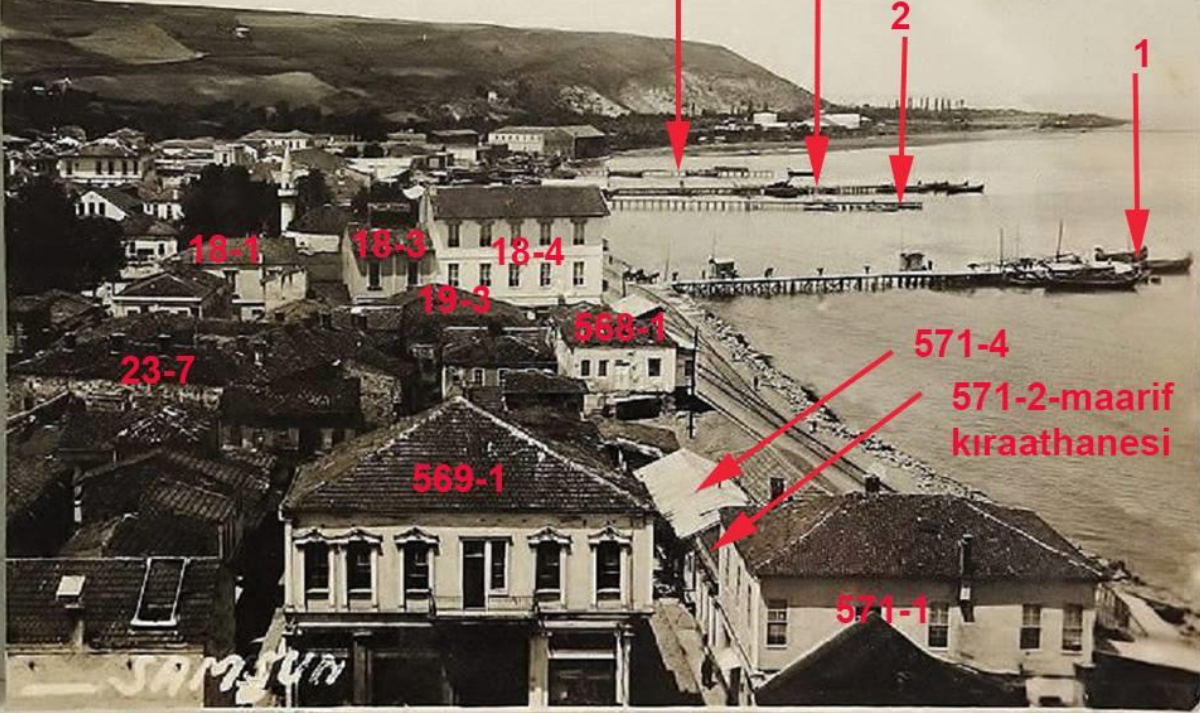
-İlkçağlardan 1900'lerin başına Samsun Limanı...

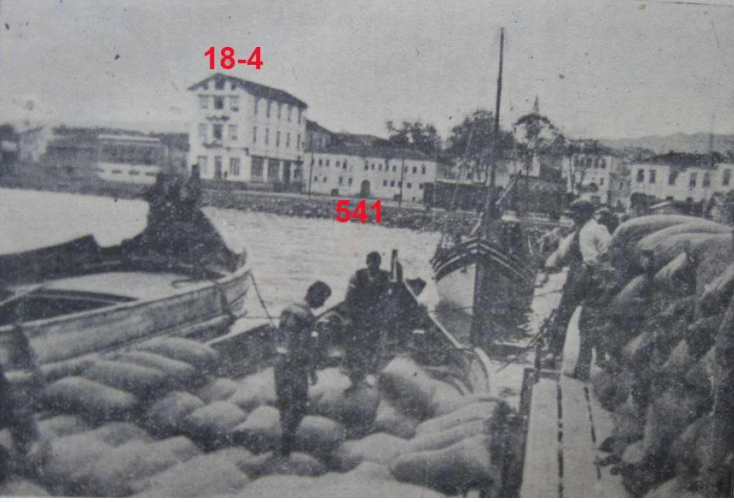
-Cumhuriyetin ilk yıllarında Samsun limanı (Koy ve iskeleler)

1-Merkez İskelesi , 3-Yolcu İskelesi
2-Un İskelesi 4-Gümrük İsk.

-Modern liman ihtiyacı.....

VAPURCULUK
TURK ANONİM ŞİRKETİ
İSTANBUL ACENTALIĞI
Liman Han, Telefon: 22925.

Trabzon yolu
TARI vapuru 26
Ağustos

PAZAR günü saat 20 de Galata
rıhtımından kalkacak. Gidişte Zon-
guldak, Inebolu, Ayancık, Samsun,
Ünye, Ordu, Gireson, Tirebolu, Gö-
rele, Trabzon ve Rizeye. Dönüşte
bunlara ilâveten Of, ve Sürmeneye
uğrayacaktır.

-Modern liman ihtiyacı...

«Demiryolu önemini kaybediyor, hinterlandtaki Sivas yönünü Ankara'ya çeviriyor, liman şart».

Samsun limanı ve hinterlandı

Profesör Ali Tanoğlu

Karadeniz bölgesinin bugün en önemli limanı olan Samsun'u liman olarak incelemeye başlamadan evvel, Karadeniz kıyısını denizcilik bakımından diğer deniz kıyılarımızla karşılaştırmak ve aradaki bazı derin farkları belirtmek faydalı olur.

Anadolunun büyük kıyı çizgileri arasında Karadeniz kıyısı en az girintili ve çıkıntılı olanıdır. Karadeniz kıyısı batıdan doğuya doğru büyük ve hemen hemen düz birkaç yay halinde uzanır. Bu kıyıda, Marmara denizi veya Ege denizi kıyılarındaki gibi derin ve kanalı körfez ve koy teşkil eden büyük si-

288

ALİ TANOĞLU

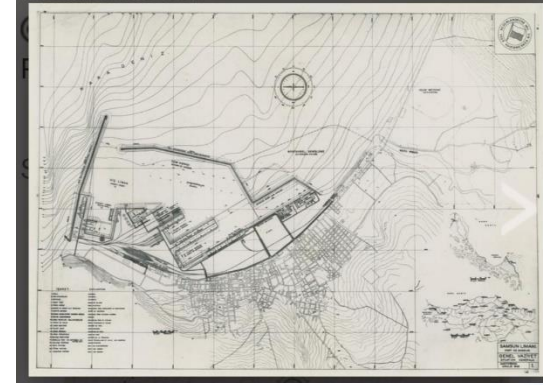
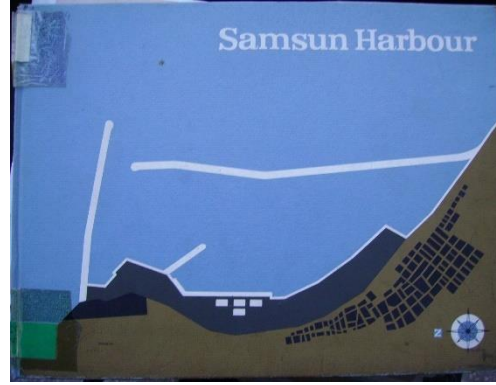
tonluk bir vinç şömendöfer iskelesinde 22 tonluk elektrikle müteharrik büyük bir vinç daha vardır. Gümrük iskelesindeki küçük vinç belediyenin, şömendöfer iskelesindeki büyük vinç ise Devlet Demiryolları İdaresininindir. Çok ağır eşya için şömendöfer iskelesindeki vinçten istifade ediliyorsa da limanın faal sahasından uzak olan bu vinçten her zaman faydalanılmamaktadır.

Samsun limanında antrepo noksanı da çok büyüktür. En büyük depo Devlet Demiryolları İdaresine ait olup istiap hacmi 130 tondur. Kıyıdan 60 metre kadar geride bulunan diğer iki depo daha küçüktür.

Hülâsa, görüldüğü gibi, Samsun'da liman olmadığı gibi, bu açık iskelenin liman tesisleri de çok noksan ve çok geridir. Samsun'un limana ve modern liman tesislerine ihtiyacı meydandadır ve bu ihtiyaç çok büyüktür. Samsun Karadeniz kıyılarımızın en önemli limanı olarak kalmak ve bu şekilde tutunmak ve gelişmek istiyorsa, limanını ve rıhtım ve liman garından başlamak suretiyle modern bir limanda bulunması gereken tesisleri yapmalı ve karaya bağlandığı gibi denize de artık bağlanmalıdır. Ancak bundan sonradır ki Samsun bugünkü mânada liman vasfını kazanabilir.

Bu işi mutlaka, memleketin bin bir derdi ile uğraşan Devlet Demiryolları İdaresine yaptırmak en doğrudur. Biraz daha tonluluk zihniyeti ile

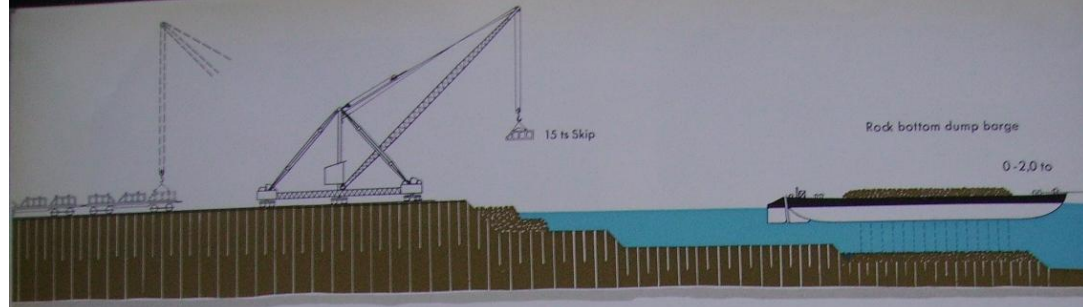
-Modern limanın inşası; temel atma ve inşaatın başlaması...

Limanımızın temel atma programı

- 1 — Liman temel atma merasiminde bulunmak üzere Sayın Cumhurbaşkimiz, Başvekilimiz ve beraberlerindeki kıymetli Misafirleriniz 27-12-953 Pazartesi günü sabah saat 9.30 da Samsun'a hasus Trenle teşrif buyuracaklardır.
- 2 — Donanma 26-12-953 günü gecesi Samsun Limanına gelerek Fener karşısında Demir atacaktır.
- 3 — Misafirlerimiz 27-12-953 günü Merasim yeri olan Fener mevkiine gelerek Sayın Cumhurbaşkimiz, Askeri küt'aati tefiş ettikten sonra köşke çıktıkları zaman Fenerden Bayrak sallamak ve Kırmızı işaret fişegi atılmak suretile Donanma haberdar edilecek ve bu işlemlerine Donanmadan 21 pare Top atılacaktır.
- 4 — Merasim yerinde terzipleme baki krokiide gösterildiği şekilde olacaktır.
- 5 — Merasim yeri ve Şehir bayraklarla süslenecektir.
- 6 — Merasim fener mevkiinde yapılacak ve merasime İstiklâl marşı ile başlanacaktır.
- 7 — İstiklâl marşını müteakip köşkten konuşmalar yapılacaktır.
- 8 — Konuşmalardan sonra misafirlerimiz temel atma yerine gidecekler ve burada limanın ilk taşı temele Sayın Cumhurbaşkimiz tarafından konulacaktır.

1953

Üst tabaka -2,0 kotunun üstünde derikle konmuştur

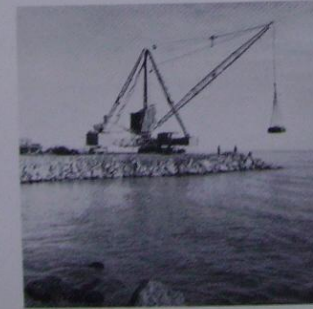
Oberer Teil über Höhe -2,0 durch Derrick eingebaut.

Top layer above El. -2,0 placed by derrick

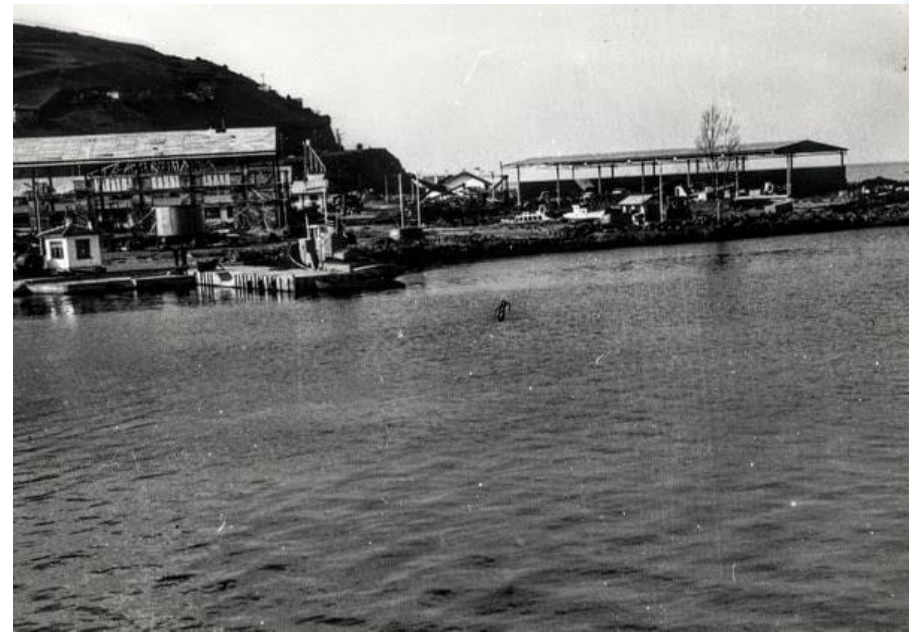
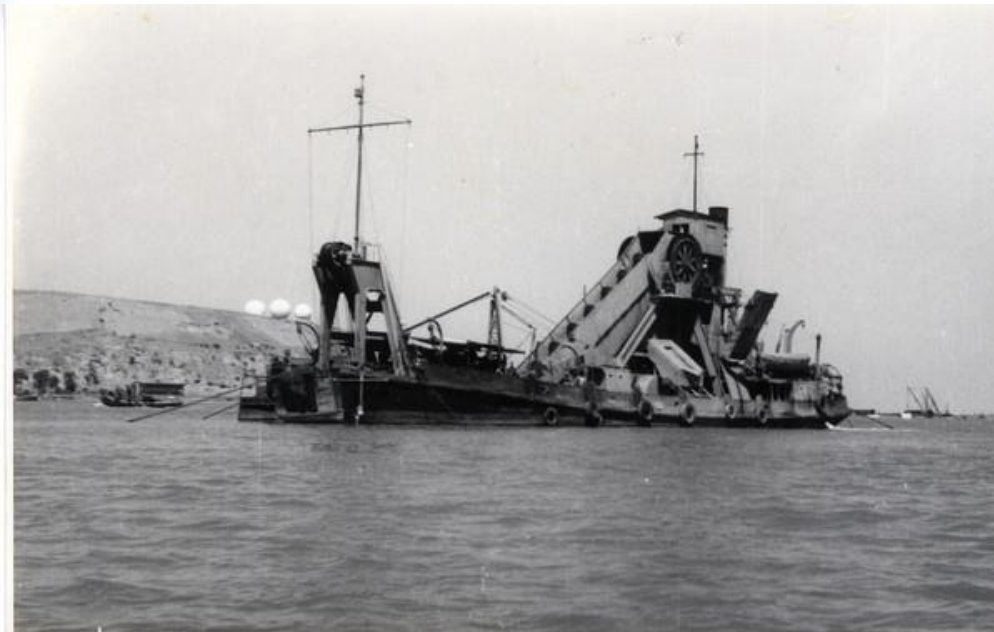
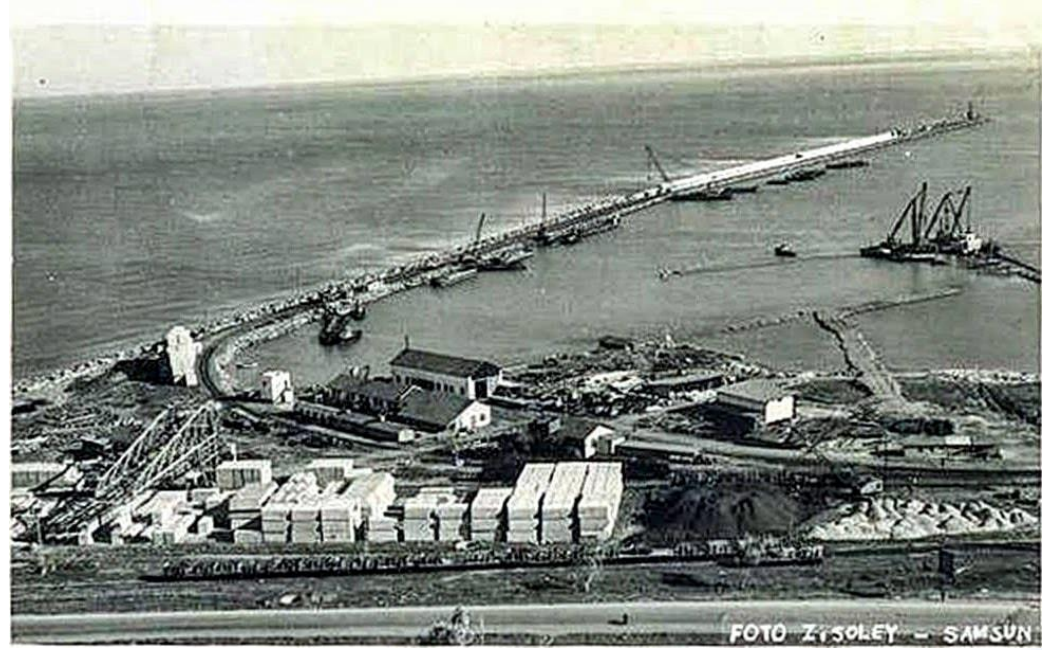
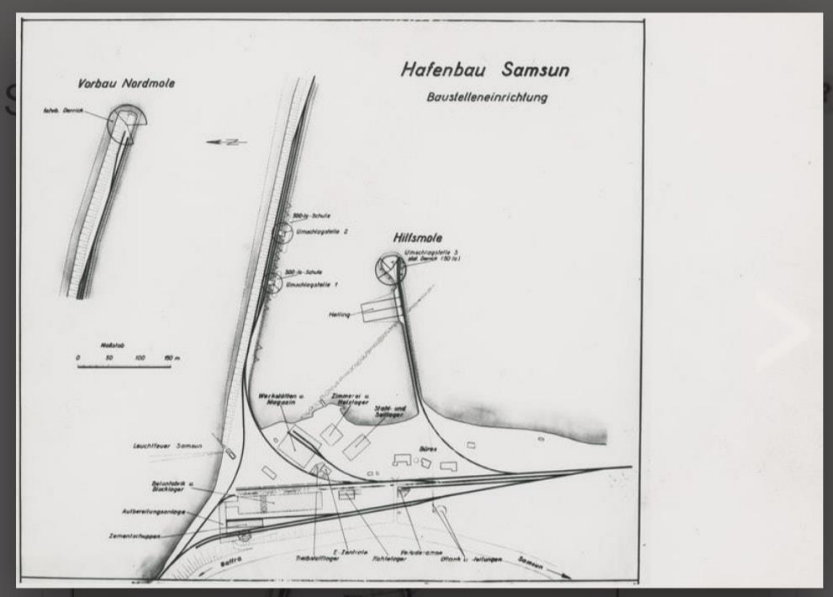
Çekirdekte -2,0 kotuna kadar klapeli dubalarla konmuş 0-0,4 ton ince malzeme

Im Kern wird feines Material 0-0,4 to bis Höhe -2,0 durch Klappschuten eingebracht.

Fine material for core 0-0,4 to by bottom dumping barges to El. -2,0

-Modern limanın inşa süreci...

-Modern limanın inşa süreci....

Demirciköy Taş Ocağı
Steinbruch Demirciköy
Quarry Demirciköy

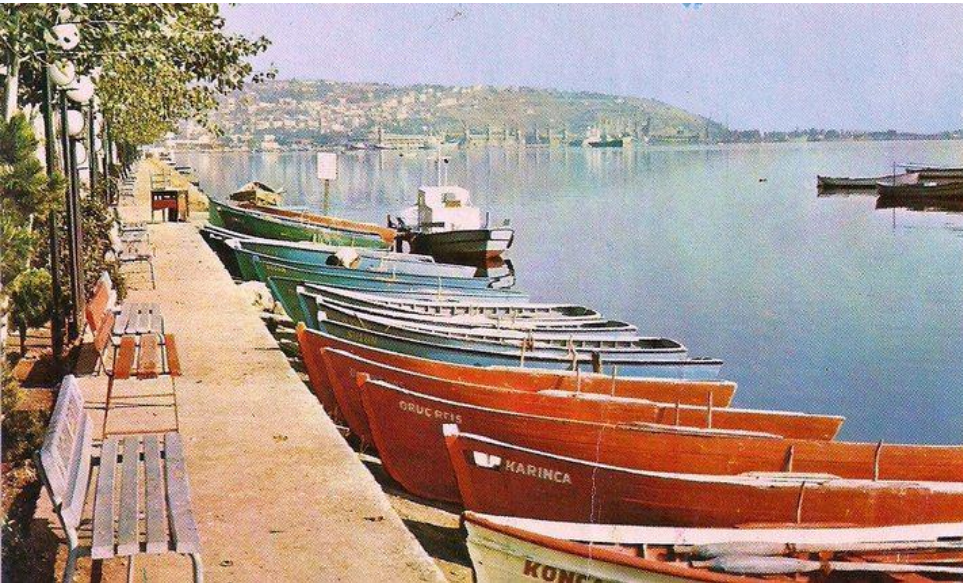

-Modern liman yapılmadan önce Samsun sahili, iskeleler arasında kalan plajlar ve 1950'lere kadar halkın deniz kıyısından faydalanması....

-Modern liman yapılmadan önce ve sonrasında halkın deniz kıyısından faydalanması....

-Tarihsel süreç içinde 1960'lara kadar açıkta demirlemek, yük ve yolcularını mavna ve kayıklarla sahile ulaştırmak zorunda kalan gemilerin....

.....modern liman tesislerinin faaliyete geçmesiyle limandan faydalanmaya başlamaları....

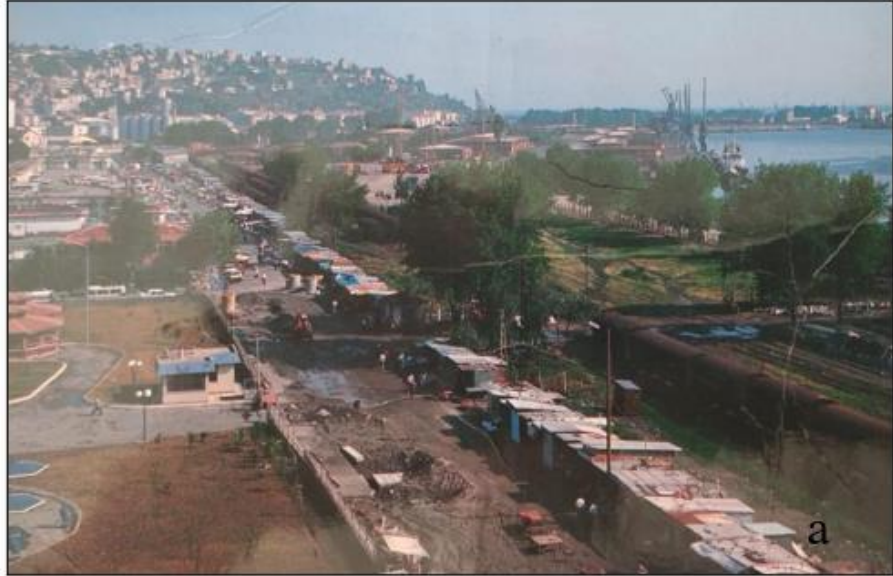
-1980'lerden itibaren şehrin büyümesiyle Modern liman tesislerinin bulunduğu koyun zamanla kirlenmesi, şehrin önünde arzu edilmeyen görüntülerin ortaya çıkması ve halkın isyanı... Limandaki faaliyetlerin azalması... «Liman kapatılsın, Samsun halkı denizle buluşsun» istekleri...

-Liman'da faaliyet kalmadı artık kapatılsın derken 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılması...

-Denizyolu ve liman kullanılarak karşılıklı ticaretin başlaması...

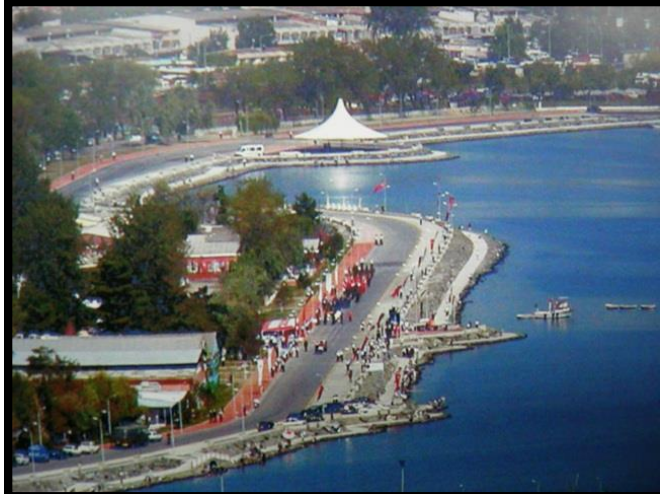
-Samsun liman içinde Rus Pazarı'nın (Yabancılar Pazarı) kurulması...

- Sovyetler Birliği'nin dağılması, eski Sovyet Cumhuriyetleri'nden aşırı mal talebi...
- Sarp Sınır Kapısı üzerinden karayoluyula nakliyatın başlaması...
- Karadeniz Sahil Yolu'na duyulan ihtiyaç, bu ihtiyacın kısa sürede giderilememesi
- İhtiyaca çözüm olarak Samsun Limanı'ndan Karadeniz'in karşı kıyısına RO-RO taşımacılığının başlaması.

-Halkın talepleri
doğrultusunda
liman içinde
kıyıların
temizlenmesi,
sahilin halka
açılması....

-Halkın talepleri doğrultusunda liman içinde ve dışında kıyıların yeniden düzenlenmesi çerçevesinde «İlkadım İskelesi»nin inşası ve yeni tören alanları...

-Artan talebe bağlı olarak liman içinde RO-RO gemilerine ek olarak «tren-fery» iskelesinin eklenmesi...

-Limanın özelleştirilmesi, Yıldırım Holding'e satılması ve bu holding tarafından limanın adının değiştirilmesi; «YILPORT SAMSUN»...

-2023 yılı itibarıyla YILPORT Samsun Limanı'nda her türlü ihtiyaca cevap veren yeni eklentiler ve tesisler...

TARTIŞMA VE SONUÇ - 1

- Samsun Şehri ve Samsun Limanı'nın siti değişmedi, fakat situasyon değiştii.
- Coğrafya bilimi içinde özellikle Ekonomik Coğrafya bünyesinde Ulaşım Coğrafyası ve deniz ulaşımı içinde önemli yeri olan limanlar ve onların hinterlandları ile ilişkisi bağlamında sit ve sitüasyon kavramlarının ele alınmasında Samsun Limanı tarihsel süreç içinde geçirdiği aşamalar bakımından üzerinde önemle durulması gereken güzel bir örnektir.
- Şehrin gelişmesi için geçen yüzyılın başlarında modern liman tesislerine ihtiyaç duyulmuş, 1950'lerde bu ihtiyacın giderilmesi için modern liman tesisleri yapılmış, fakat bunun için limanın kuruluş yeri yanlış seçilmiştir. Başlangıçta ideal gibi görünen alan şehrin büyümesi ve halkın taleplerinin değişmesi ile farklı bir hal almıştır.

TARTIŖMA VE SONUÇ -2

-Liman faaliyetlerinin Ŗehrin ekonomisi üzerindeki göreceli azlığı, buna karşılık liman tesislerinin halkın denizle bağını kesmesi, hatta Karadeniz Sahili boyunca halkın denizden faydalanamadığı tek yer Samsun gibi bir durumun ortaya çıkması Ŗehirde tartişmaları alevlendirmiş, bunun üzerine 1980'lerin sonlarında liman tesislerinin kapatılarak halkın denizle kucaklaşması dillendirilmeyi başlanmıştır.

-1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılması ile Samsun Limanı bir anda tekrar önem kazanmış, liman faaliyetleri tam kapasite çalışmaya başlamıştır.

-Bu durum liman ile ilgili tartişmaları başka bir boyuta taşımış, bir yandan liman aktif olarak işletilirken diğer yandan halkın kıyılardan faydalanması için «sahilimi istiyorum» taleplerine cevap verilerek, kıyılar temizlenmiş ve yeni kıyı düzenlemeleri yapılmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ -3

-Samsun Limanı bugün tam kapasite çalışmaya devam etmekte, halk da denize girerek olmasa da en azından yürüyüş yolları vasıtasıyla kıyılardan faydalanmaktadır. Yeni dolgu alanları ile kıyı düzenlemeleri cazip hale getirilmiş, Samsun için nefes alacak alanlara dönüştürülmüştür.

-Coğrafyacilar sadece bugünü değil, geçmişle bağ kurarak yaşadıkları şehirlerin tarihsel hafızasını coğrafi bakış açısıyla ele almalı, ilgililere ve yeni nesle bu bilgilerini sunmalıdırlar. Şehirlerin bu bilgiye ihtiyacı var.

PROF. DR. CEVDET YILMAZ

TARİH: 14 OCAK 2023, SAAT: 17.00

KONU: İSKELE'DEN PORT'A SAMSUN LİMANI'NIN SON YÜZYILI

YER: SAMSUN KENT MÜZESİ, KENT BELLEĞİ

KENT BELLEĞİ
SÖYLEŞİLERİ

SAMSUN - EVVEL ZAMAN İÇİNDE -

TARİH	SAAT	KONUŞMACI	KONU
12 KASIM 2022	17:00	EMİN CUNAYDIN - TARİHÇİ SOSYOLOG	SAMSUN MEKANLARININ EVRİLİŞİ (FOTOĞRAFLARLA ESKİ - YENİ SAMSUN)
17 AĞUSTOS 2022	17:00	DOÇ. DR. İNAYETNİŞA TURAN	GELİŞİMSEL SANATLAR, KONAKLAR VE TÜRK İSLAM SAATLARI MERKEZİ
14 OCAK 2023	17:00	PROF. DR. CEVDET YILMAZ	İSKELE'DEN PORT'A SAMSUN LİMANI'NIN SON YÜZYILI
11 ŞUBAT 2023	17:00	MEHMET KÖSEÇELİ - TARİHÇİ	SAĞATHANE MEYDANI VE BEDESTEM
11 MART 2023	17:00	DOÇ. DR. M. SAMİ BAYBAKTAR	SAMSUN'DA TARİHİ YAPİ MİRASI
15 NİSAN 2023	17:00	PROF. DR. KEMAL ÖZYURT	SAKAT VE NEDENİYET
13 MAYIS 2023	17:00	ENBİYA SANCAK - ŞEHİR PLANÇISI - MİMAR	CUMHURİYET DÖNEMİNDE SAMSUN'UN KENTSEL DEĞİŞİM VE GELİŞİMİ
10 HAZİRAN 2023	17:00	SADI SUBAŞI - ECZACI	SAMSUN'UN TÜRKİYE SIRALAMASINDA GERİLEME NEDENLERİ (SON 60 YIL)

Halter
Sosyal İşler
Dairesi Başkanlığı

samsun.com.tr

TARTIŞMA VE SONUÇ -4

-Samsun örneğinden yola çıkarak bütün Coğrafyacılar buldukları mekanda benzer araştırmalar yapabilir, bunları yayınlayabilir, yerel yönetim ve ilgililerle bu bilgilerini paylaşabilirler.

-Bütün bunların Coğrafyanın tanınırlığına katkısı olacağı şüphesizdir. Bu da biz Coğrafyacıları ve mesleğimiz Coğrafyayı toplum gözünde daha değerli kılacaktır.

Bildiri tam metninin bir an önce yayınlanması dileklerimle
ilginiz ve sabrınız için teşekkür ederim.

Prof. Dr. Cevdet YILMAZ

19 Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Samsun.

cyilmaz@omu.edu.tr